

Gayemiz, millî ve insanî kültüre hizmettir.

Kaldırım Çocukları..

Bu mâsum yavruların perişanlığı, şehirlerimizin yüzkarasıdır.

Her cemiyet, fertlerile, mevzuatiyle, içtimaî, iktisadî ve siyasi bütün müesseseleriler zincirleme olarak kendine ait olan her kusur ve eksiklikden mes'uldür, suçludur.

20 Mart 1946

Çarşamba

SAYI
9
20 Kuruş

ESAT ADİL

ŞAİR Abdülhâk Hâmid, açlığın ve soğuğun ıztırabına daha fazla katlanamıyan s fil bir kadının isyanını şu sözlerle ifadelendirmişti: «Ah, bir yangın olsa da ısınsam!» Son elli yılın şairleri arasında da açlık ve sefalet şiirleri yazmış olanlar pek çoktur. Fakat hayat, hiç bir zaman bir şairin mısralarile ifade edilebilecek basitlikte değildir.

Kış mevsiminin en soğuk gecelerinde, karanlık bir köşeye sığınmış, yarı çıplak bir çoçcuğun titreye titreye, öksüre öksüre sabahlayişini hiç bir kalem veya fırça en realist bir dehânın elinde de olsa onu bize olduğu gibi tasvir edemez.

Bu tablonun hakikî intibaını, ancak namuslu bir insanın vicdanında bulabiliriz. Kendi ççocuğunu sıcak bir odada ve rahat bir yatakta uyuturken bile endişeden kurtulamıyan namuslu bir ananın veya milletinin her ferdini refaha kavuşmuş görmekle şahsî saadetinin tamamlanacağına inanan namuslu bir vatandaşın vicdanıdır ki, böyle bir kaldırım çocuğunun ıztırabıni olduğu gibi kavrayabilir.

Fakat biz, bu sefalet tabloları karşısında, daha çok millî ve maşerî vicdanın duyacağı ıztıraba bel bağlayanlardanız. Şehirlerimizin ve medeniyetimizin yüz karası olan bu on binlerce kaldırım çocuğunun mukadderatı ancak millî vicdanın kararına bağlıdır. Bu vicdandır ki, neşredeceği teessür ve isyan dalgalarile devlet müesseselerini harekete getirebilir ve ancak devletin alacağı radikal tedbirlerdir ki, şehir kaldırımlarının bu içtimaî sefalet manzarasına nihayet verebilir.

«Ben milletimi severim ve onunla iftihar ederim sözü, hiç şüphe yok ki, vatandaşlık gururunun en asîl ve heyecanlı bir tezahürüdür. Fakat bu cümleyi telâffuz ederken samimiyet ve namuskârlığımızı tekzip edici, içimizde ve dışımızda bir zerre şüphemiz ve kusurumuz bulunmamalıdır.

Kaldırım çocukları, sevdiğimiz ve uğrunda her mihnete katlanabileceğimiz milletten bir parçadır. Fakat, soruyorum, hangimiz bu masum yavruların sefil varlığile övünebiliriz? Görülüyor ki, yurt ve milletseverliğimizin ciddiyet ve samimiyetini karartan, şüphe altında bulunduran sebepler bertaraf edilmedikçe «sevmek ve övünmek» daima sahte bir eda takınmamızdan ibaret kalacaktır.

Günün ve gecenin her saatinde, hemen her yerde, ayaklarımızın arasına takılan bu aç, çıplak ve hasta çocuklar, millî istikbalimizin temel taşlarından olan bu beş, altı yaş arası yavrular problemi, bilmiyorum, daha ne kadar millî ve maşerî vicdanın kapkara lekesi olarak kalacaktır!

Bu çocukları kaldırımlara düşüren iktısadî ve içtimaî sebepler herkesçe olduğu kadar devletçe de malûmdur. Onları kaldırımlardan kurtarıp mes'ut ve faydalı vatandaşlar haline getirmenin yolunu bilmemezlikten gelmek veya hakikaten bilmemek ve öğrenmemek bağışlanır kusurlardan değildir.

Türk milletinin kendi sosyal mücadelesi «beşik» ten başlıyarak içtimaî hayatımızın her safhasında tesirini göstermelidir ki, bu mücadele «sosyal kurtuluş» la neticelenebilsin. İş ve mecburî ilk öğretim kanunlarımızla diğer içtimaî mevzuatımız, çocuklarını kaldırımlara salıveren aileleri belki sorgu altına almaya elverişlidir. Fakat asıl mesele, cemiyetin müşterek malı olan bu çocukların mukadderatı üzerinde devleti sorgu altında bulunduracak bir kuvvet ve kanunun mevcut olmamasındadır.

Kaldırım üstünde s ü r ü n e n ve nihayet ölen bir cocuğun elbette bir mes'ulü, bir suçlusu vardır. Cemiyet bunun muhakemesini nasıl yapacak vesuçlu olarak karşısına kimi çıkartacaktır! Bizce ailenin suç ortaklarından biri ve başlıcası bizzat cemiyetin kendisidir. O cemiyet ki, ferdlerile, mevzuatile, iktisadî, içtimaî ve siyasî bütün müesseselerile zincirleme olarak kendine ait olan her kusur ve eksiğin mes'ulüdür, suçlusudur.

İçtimaî ve iktisadî sınıflaşmanın zarurî neticesi olarak elbette bir kısım çocuklar aç ve perişan kaldırımlarda sürünecek, bir kısım çocuklar da mekteplerde okuyup kuştüyü yataklarda uyuyacaktır. Bu realitenin karşısında hayret ve teessüre düşmek bir «metod» eksikliği, bir «basit görüşlülük» olur.

Bununla beraber içtimaî tahlil ve tenkidler yapan bir muharririn neticelere hiç bir «duygu» karıştırmaksızın onları kaskatı olarak umumî efkâra sunması da büyük bir taktik hatası sayilabilir.

Ben de, kaldırım çocukları meselesini yalnız «akli selim»lere değil, vicdanlara da hitap ederek teşhir etmeye mecburum. Bu çocuk sefaletinin içtimaî ve iktisadî sınıflaşmanın zarurî bir neticesi olduğunu söylemek metodumun ve fakat bu sefaleti vatandaşlarımın vicdanlarına aksettirtmek de insanlığımın icabıdır.

Şu halde «kaldırım çocukları» problemini çözmek, önlemek hepimiz için yalnız bir metod işi değil, aynı zamanda bir medeniyet ve insanlık meselesidir.

Haftanın Kültür Hareketleri

Gölgeler

Dostoievskynin Aptal ve K. Çapek'in Yaşadığımız devir adlı eserleri mütercî A. Muhip Dranas'ın ilk telif eseri olan «Gölgeler»in şehir tiyatrosunda temsiline 12 mart salı günü başlanmıştır.

Eserin mevzuu bir insanın ölümüne kadar geçen hayatıdır bununla "Gölgeler"in sadece sübjektif ve psikolojik bir eser olduğu sanılmamalıdır.

Ferdlerin sübjektif ve psikolojik durumlarını tayin eden sosyal sebebler değil midir? Orada senin, benim, bizim hayatımızın müşterek dramı vardır. Öyle ki şehir tiyatrosunda oynanan "Gölgeler„ dramı hakikaten gölgelerdir. Hakikisi, insanlık cemiyeti boyunca oynanan bu oyuna, şimdi de devam olunmaktadır. Şöyle ki: karşılıklı tam bir gönül münasebetine dayanamadan kurulan bir ailenin bütünündeki anarşıyı müellif eserinde ustalıkla bize aksettirebilmiştir. Anlıyoruz ki bu şekil bir aile müessesinde hiç bir şey tam olarak, ne erkeğe, ne kadına ve ne de çocuklara aittir. Erkek vaktiyle geçirdiği sevgi macerasını hayalinde yaşarken, kadın da maceralarına devam etmektedir.

Hülasa Dranas, insanoğlunun, gençliğinde, hayali bir gelincik tarlasının sonunda kaybolan idealini, farfareliğin dalkavukluklarını, riyakârlıklarını, bir kelime ile bütün çirkinliklerini parça parça göstermiye çalışmıştır. Eser sahibi bütün bunları bizim için yeni olan garplı bir teknik içerisinde örebilmiştir. Noksan olan taraf, müellifin piyeste bir merkezi sıklet kurmamış ve parça parça güzel olan fikirlerini bir ana fikir etrafında toplamamış olmasıdır. Eserdeki hareketsizlik de fikrimizce buradan gelmektedir.

Realitelere bu kadar objektif bir gözle bakmasını bilen A. Muhip Dranas kendisini bir takım tereddütlerden kurtaracak olursa, Türk tiyatrosuna kıymetli büyük eserler kazandırabilecekdir.

Fehmi Yazıcı

Sanat Hayatımız: Türk resamları birliğinin güzel sanatlar Akademesindeki son sergisinde bir "Salata„ hali vardı, seyirci iyi kötü, yeni eski bir sürü birbirini tutmayan resimlerle karşılaşıyordu.

Bu sergide hakikaten ileri ve kuvvetli görünen resamlar Ismail Oygar'da 16 Mart Cuma günü bir sergi açmışlardır. Bu serginin davetiyelerinde Haşmet Akal ve Nejat Melih isimlerini de görmek isterdik, bu iki kıymetli resamımızın teknik sebeplerden sergiye iştirak etmediği sanılmaktadır.

Halkçı, demokrat ve ileri Türk resmını hakkiyle temsil eden bu gençlerin sergisine gidenler kârlı çıkacaklardır.

Serginin İlânı: Galerimizde 16 Mart 1946 cumartesi günü saat 15 de açılacak olan Avni Arbaş, Ferruh Başağa, Fethi Karakaş, Fuat Izer, Mümtaz Yener, Nuri İyem, Selim Turan ve Turgut Atalayın eserlerinden mürekkep resim sergisine şeref vermenizi saygılarla rica ederiz.

Sergi 30 Marta kadar açıktır.

35 Yıl: Tekaütlük müddetinin 35 yıla çıkarılması teklifi üzerine bütün memurlar, aylıklarından yapılacak yeni bir kesintiyle seri halinde tabut imal edecek bir fabrikanın inşasını başbakanlığa teklif etmişlerdir. Dileklerinin kabul edilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Kervan Yürür: Türkiyenin yegâne inkilâpçı dergisi olan "Gün„e kuyu kazmak için bayı adını alan mezarcılar seferber edilmiştir. "Gün„ün yakında bizzat muharrirleri tarafından sokaklarda satıldığını görmeniz mümkündür.

Şark Nezaketi: "Nezaketsizlik doğuştan mıdır, tecrübeyle mi kazanılır?„ diye bir sual sorulsa ben doğuştan olduğuna delil teşkil etmek üzere bizim basını gösteririm.. Şairin biri "biz şarap yaradılmadan önce sarhoştuk„ der, bizim basın da "biz vehim yaradılmadan önce vehhamdık„ diyor. Bir Atasözü - susmak altındır der, bizim basın altına son derece düşkün olacak ki "Gün„ ün adı geçtikçe susuyor.

Basın Birliği Konseri: Halk faidalansın diye T. B. B. tarafından bir konser tertip edilmiş ve bir hizmet olmak üzere tek kişilik biletler 10, loca biletleri 100 liraya satılmıştır. (Rivayet)

Mescidi Cedid: Birbuçuk milyon mektepsiz köylü çocuğu, 10 bin serseri sokak çocuğu hallerinden dolayı toplu olarak Allaha şükretsinler diye üç aded yeni cami inşasına karar verilmiştir.

Keramet: Her hafta mübarek Cuma günleri sabah ezanından sonra yayınlanan "Büyük Doğu„ dergisinde Necip Fazıl - Allah sırrını takdis etsin - bir üfürükçülük kürsüsü ihdas ve bu kürsüye zatini inha ederek evrakı Cenabıhak tealâ ve tekaddes hazretlerine bir füze ile sarkıtmıştır.

— İmdat.. [Dükkânımda adam öldürmemiş, eline tabanca bıçak almamış, namuslu birisi vaaar!!..

— Dünyadaki deli miktarı artıyormuş..

— Tabii; harp bitince, nüfus çoğalmağa başladı!...

Tenzilâtlı Abone : Yıllığı 800.
Altı aylığı 400 üç aylığı 200 Krş.
DİZGİ : Çukurova Basımevi
BASKI : Berksoy Basımevi
Muhabere adresi P.K. 519 İstanbul
Müessisi : Esat Adil Müstecaplıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müd.
Hasan Tanrıkut.

İNGİLİZ DEMOKRASİSİ

II

PARLAMENTO

Geçen yazımızda Krallığın ve hükûmetin ödev ve yetkilerini incelemiş ve bunların Parlamentoya nazaran üstün durumunu belirtmiştik.

Parlamentonun üç ödevi vardır : a) Devletin idaresi için Hükûmetin istediği tahsisat kabul etmek ; b) Yasalamak; c) Hükûmetin icratını kontrol etmek.

Lodlar Kamarasını, Kralın şahsen davet ettiği 700 kadar eski veya yeni asılzade, 25 kadar klise büyüğü ve tanınmış birkaç hukukcu teşkil eder. Seçilmeleri Kralın şahsı bir ödevi olduğu halde , meselâ 1945'de "Labour„ parti seçimde kazanınca Lodlar kamarasında da sesleri işidilsin diye Kral bir miktar parti üyesine bu payeyi vermiştir. Böylece hem arada sırada Lordlar arasına genç kan karışıyor, hem de eski Lordların ancak büyük oğulları Lord olabildiğinden miktarları sınırlanıyor.

Lord'lar Kralla istedikleri zaman konuşmak imtiyazına malik olmakla beraber faal rolleri ancak bir (geciktirme) den ibarettir. Lordlar kamarası mali olmayan her kanunu iki yıl sonraya atmak hakkına malikdir. Tatbikatta böyle bir yetki herhangi bir demokratik inkılâbı akamete uğratabilir. Hatta, Pr. Lasky'nin dediği gibi, bu gibi frenler oldukça İngilterede bünyevi hiç bir demokratik inkılâp yapılamaz. Lordlar bir de toplanıp aralarından birini muhakeme etmek hakkına sahiptirler. Ancak sonradan d a göreceğimiz gibi Parlamantonun yetkileri kolaylıkla değiştirilebilir.

Parlamentonun öbür yarısını teşkil eden Avam Kamarasına gelince genel oyla seçilir. İntihap fermanı (writ), dairelerindeki üyelerin seçimini sağlayacak olan (sheriff) lere veya belediye reislerine yollanılır, bunlar 600 tanedir.

Namzet olmak için bir seçmen tarafından teklif, ve başkaları tarafından da desteklenmek gerekir, bütün namzetler bir günde teklif edilirler ve her biri nakit olarak 150 İngiliz lirası depozito bırakır. Seçim arasında seçmen başına 5;6 (pens) den fazla masraf etmek yasaktır, ayrıca tekmil oyların sekizde birini alamıyan namzetlerin depozitosu yanar.

Bir seçim dairesinde tek bir namzet varsa doğrudan doğruya saylav sayılır. Fakat tatbikatta namzetleri yazdırtan partiler, yani merkezdir. Namzet ilânından seçime kadar geçen onbeş günde mücadele devam eder. Namzetlerin seçim (ajan) ları ve kendileri hatta ev ev dolaşırlar. Seçim günü seçmen nemzet listesinde istediği ismin sağına bir put işareti yapıp listeyi sandıga atar. Sandıklar mühürlenip daire merkezine gider ve (sheriff) veya belediye reisi huzurunda açılırlar, netice belli olunca balkondan halka ilan edilir. En çok oy alan seçilmiş sayılır.

RASİH NURİ İLERİ

Seçim tahrif edildi diye şikayet olursa, ispatında mahkeme bir yıla kadar hapis cezası verir. Namzetin seçim memurundan başkası meselâ ahpapları propagandasını yapmak için para sarfetmişse seçim tahrif edilmiş sayılır. Mahkeme kararını bir de parlamento tastik eder.

Yeni parlamentonun açılışı Lordlar kamarasında olur, Kral tahtından yeni parlamento üyelerinin (M.P.) girmesini emreder ve (Speaker), yani meclis reisi önde olmak üzere Avam kamarası üyeleri salona girerler, Kralın açış nutkundan sonra ise kendi salonlarına giderler.

Tartışmalara her üye yerinden kalkarak iştirak eder, birkaç kişi birden ayağa kalkınca (speaker) ilk gördüğüne söz verir ve tartışma uzarsa sözü geri alabilir. Ananeye bağlı bir iş olan (speaker)lik çok zor olup intihabında kralın kabulu şarttır.

Politikayı parlamento tain etmediğinden, onun ödevi ancak Hükûmetin politikasını tasvip edip etmemektir. Halkın nazarında da mesul olacak Hükûmettir.

M.P. ler parti dişiplinine bağlıdır, mühim bir karar alınırken parti umumi kâtipleri kendilerini şahsen meclise çağırabilir, hatta meclise yakın oturanların evlerine bu maksatla bir zil konulmuştur.

Haftada dört defa celsenin ilk saatında M.P. ler önceden yazı ile haber vermek şartıyla bakanlardan sual sorabilirler, bakan kısaca cevap verir, münakaşa yasaktır. Kanun tartışmalarında da kralın veya bir M.P. nin ismi gecemez.

Seçim 1911 den beri 5 yılda bir yapılır; ancak meclis kendi kendini uzatabilir; iki Genel savaşda seçimler böylece geri bırakılmıştır.

Vergi üç türlüdür: a) Vasıtasız (Gelir veraset, harç); b) Vasıtalı vergiler, gümrük zamları; c) Evin kirasına göre hesaplanan belediye masrafları, meselâ on lira veren her vatandaş ne kadar su sarfederse etsin aynı su parsını verir.

Kralın mülkünü Devlet idare eder, ona karşılık kraliyete 4;5 yüzbin liralık bir irat verilir.

İNGİLİZ ANAYASASI

Anayasa (Constitution) hükümlerini ihtiva eden bir çok kanun oldu halde hepsini bir araya toplayan bir metin yoktur. Anayasa bir sürü kararnamede dağalmış bir haldedir. Hatta mütehasısların dediğine göre (constitution)u tamı olarak bilen insan yoktur.

Anayasanın tam bir metini ve nihai bir şekli yazılmadığı için, hiç bir zaman maziden tam bir ayrılma, istikbal için kati bir nizam görülmemiştir.

Parlamento arada bir Anayasada değişiklikler yapar, bazan da eski şekle dönülür. Bundandır ki İngilterede istikbal için teminatlı, kati ve kanunca kaçınılmaz kontratolar yapılamaz. Bir Fransız mukavelesi ile bir İngiliz mukavelesi arasında bu cihetten esaslı farklar vardır. O derecedeki Lord Bryce "İngiliz Anayasası diye bir şey yoktur„ diyebilmiştir.

Vatandaşların Anayasaca tanınmış hakları ise yukardan verilmiş emirler, kararlar olmayıp aksine hususi ve şahsi meseleler için mahkemelerin verdiği kararların umumileştirilmiş şeklidir. Meselâ bir vatandaş Hükûmet aleyhine bir konferans veriyor; zabıtaca yakalanıp mahkemeye sevkediliyor; yargıç "Adalet„ namına, böyle bir şeyin yasak olamayacağına karar verince, bu, aynı cins davalar için. esas sayılıyor ve böylece doğan anane bir kararname ile tesbit edilince Anayasaya konferans serbestisi girmiş bulunuyor. Yani özelden genele gidiş var.

Sir John Simon 1935 de bir konferansında: "Anayasamızda bir mantık eksiği bir şekil düşmanlığı, maziye büyük bir hürmet, kuvvetli bir realizm ve herşeyin üstünde büyük bir itidal görülür, öyleki aklı selime aykırı olunca hiç kimse kanuni haklarının tam olarak tatbikini isteyemez... Anayasamızı anlatmak bakımından büyük bir zorluk vardır, o da hakikatı halde bir anayasamız olmayışıdır, diyor.

W. Churchillin işaret ettiği gibi Ana yasada en hayati değişiklikleri yapmak için iki mecliste en küçük bir çoğunluk ve kralın kabulu kâfidir.

Parlamento ise hiç bir insan tarafından kurulmuş değildir. Kendi kendine gelişip anane, realizm ve itidal esalarına dayanarak bugünkü şekline girmiştir.

Partilerin Sosyolojik Tahlili

Bugüne kadar kurulan partilerin siyasî cephesinden ziyade sosyoloji ilimi bakımından incelemek faydalı olacaktır.

Sosyoloji ilmine göre parti «bir içtimaî sınıfın diğer sınıflar karşısında menfaatlarını korumak ve iktidarı eline almak için kurduğu teşkilâtır», demek oluyor ki, partinin vücudu; bir içtimaî sınıfın menafiini diğer sınıflara karşı korumak ve bunun için de iktidarı eline almak veyahut iktidarını devam ettirmek için sosyal bir zarurettir. Fakat partilerin kuruluşu; son asırlara ait olduğuna göre, partilerin mevcut olmadığı devirlerde sosyal sınıflar menfaatlarını ne şekilde koruyor, ve iktidarlarını nasıl devam ettiriyorlardı?

İlk ve orta çağlarda dinî ve içtimaî müesseseler - Delfi kâhinleri, mabetler idarecileri, olimpiyat oyunları tertip heyetleri ilh... - bu işi görüyordu. Daha sonraki devirlerde, bugünkü partilerin rüşeymi olan kulüpler baş gösterdi. Ezcümle İngiliz self governement inkılâbında inkılâpçı parti rolünü İngiliz kulüpleri gördü. Fransız inkılâbında parti vazifesini kulüpler yaptı, ve Fransız inkılâbını jakobenler kulübü yürüttü. Robespier diktatörlüğünü bu kulüplere dayanarak yaptı.

Bu kulüplerin itimadını kaybetmesi de, iktidardan uzaklaştırılmasına ve hayatına mal oldu.

Türkiye millî kurtuluş çıkışı müdafai hukuk teşkilâtına (yani partisine) dayanarak oldu. Bu misalleri daha çoğaltmakta pratik fayda yoktur.

Bir sınıfın idame ve bekası, partisinin kuvvetine ve idaresine bağlıdır. Paris komününün fecî akibetini, Fransız komünarlarının sağlam bir plat-formda partilerini kurmamaları doğurmuştur. Keza Belakün komininin sukutu, partinin yanlış bir temele oturtulmasının-yani partinin mes'ul yerlerine sosyal demokratların getirilmesinin-eseridir.

Parti mademki bir sınıfın eseridir o halde, daima onun malı olarak kalması lâzımdır. Fazla kalabalık temini için gelişi güzel sempatizan sınıflara kapıları açmak hatalıdır.

Her sınıfın şuur derecesi ayni olmadığı için, şuuru teşekkül etmemiş sınıflar beka ve inkişaflarını iktidarı ele almada görmezler; bu sebepten her içtimaî zümrenin mutlaka partisi olmaz ve yine, her sınıftan her şahıs ayni şuur olgunluğuna malik olmadığı için, ayni sınıfa hattâ ayni sınıfın içtimaî tabakalarına dayanan muhtelif partiler de olabilir. Mesela İkinci dünya harbinden evvel Bulgaristanda ve Yunanistanda muhtelif çiftçi partilerinin olması gibi..

Hukuk bakımından bunlar birer parti olmakla beraber içtimaîyat bakımından bunlar muhtelif partiler değildir. Ayni sınıfın muhtelif devirlerde kurduğu partiler, hukukan müstakil ve ayrı birer teşekküldür; fakat, içtimaîyat ilmî bakımından bunlar ayni partinin devamından başka bir şey değildir. Meselâ bizde genç Osmanlılar, İttihat Terakki, Serbest Cumhuriyet partisi, ayni sınıfın yani tüccar sınıfının partisidir ve birteakuptan, isim değiştirmekten başka bir şey değildir.

Bir kaç adamın bir araya gelip bir nizamname yapması ile parti hukukan teşekül etmiş olur, fakat içtimaîyat ilmî bakımından aslâ..

Yazan:
Behçet ATILKAN

İçtimaîyat ilmine göre parti, bir içtimaî zümrenin en son teşkilâtıdır. Partinin teessüsü, şirketler, cemiyetler.. ilh, yolile idare etme terbiyesini; tezahürler, nümayişler, neşriyat ve matbuat münakaşaları.. ilh, yolile de mücadele terbiyesini alan bir içtimaî zümrenin tek kurtuluş yolu bulunan iktidarı ele alması keyfiyetinin gerekdiğini idrak ettiği anda hakim sınıfın durumuna göre legaln veya illegal olarak vukua gelir.

Demek oluyor ki, içtimaîyat ilmine göre partinin teşekkülü şu üç merhaleden geçer.

I — Kapalı guruplar devresi: İçtimaî hayatın tenakusları, fabrikalarda, mekteplerde, mahallelerde... ilh, mevcut düzeni yer yer tenkide; bunları ıslahı etrafında küçük ve müşterek çalışmayı kabul eden kapalı grupların doğması..

II — Kapalı grupların birleşmesi devresi: Bu muhtelif gurupların faaliyeti esnasında birbirlerile karşılaşmaları, tanışmaları ve nihayet bir "zemin„ de birleşmeleri veya en kuvvetli kapalı grup içinde diğerlerinin erimeleri.

III — Parti devresi: Muhtelif birleşik grupların iktidarı ele almak için müşterek faaliyete geçme devresi:

O halde partinin kurulması bir içtimaî zümrenin iktidarı ele almak için mücadelesini keskin bir hale getirmesi ve iktidara yaklaşması demektir, Osmanlı muhalefet gurupları 1905 de Pariste birleşti. İttihat Terakki doğdu. 1908 de ihtilâlini yaptı. Bununla beraber partinin kurulması için bu merhaleleri beklemek ve bu yolu takip etmek zaruri değildir. Zira parti, inkilâpçı hayatın eseri olduğu kadar ayni zamanda inkilâpçı hayatın da müessiridir. Parti ve inkilâpçı hayatın arasında tam bir diyalektik mevcuttur.

Sosyoloji ilminin aydınlığı altında parti meselesini açıkladıktan sonra bu ilmin verdiği malzeme ile Türkiye realitesine bir göz atalım;

Bugün Hukukan teşekkül etmiş dört parti mevcuttur. Mevzuumuzu içtimaiyat ilmi bakımından ele aldığımız için, hukukî durum bizi ilgilendirmez. İçtimaî durumu tespit için, içtimaiyat ilmine göre şu noktaları tespit etmemiz lâzımdır. Bu partiler hangi içtimai zümrelerin menafiini temsi ediyorlar? Bu içtimai zümrelerin «Şuur» ve «hareki-yet» dereceleri ne kadardır?

Dikkat edilirse, bu partilerin hemen hepsi sınıfların dışında, fakat sınıflı bir cemiyette sınıfsız Demokrasi zemininde yükselmektedir. Bu itibarla bunlar hukukan ayrı birer parti olmakla beraber, içtimaiyat ilmi bakımından ayni sınıfın partisidirler. Aralarındaki fark, esasta ve zeminde değil teferruattadır ve bilhassa, bürokratik kadronun kuruluşundadır. Şu halde bunlar, ayrı ayrı partiler değil; ancak iktidarı ele geçirmek hususunda birbirile mücadele eden ayni partinin bürokratik kadrosundan gelme (Fraction) lardır.

Hakikî parti, ancak Türkiye'nin geniş «çalışan» sınıflarına, yani ülkemizin ekseriyetini teşkil eden çiftçi ve işçisine dayanan bir parti olabilir.

Bu içtimaiyat ilmine göre sınıflar üstü bir Demokrasi zemini üzerinde yükselen bir parti değil halk ekseriyetini kucaklayan «köylü ve işçi partisi» olabilir.

Böyle bir parti'nin vücüdü, içtimaiyat ilmine nazaran zaruridir ve elzemdir. Zira Türkiye'de; 1848 de Panteon üzerine bu ideal bayrağı diken Şinasi ile «Çırağan Sarayı ihtilâli» adı ile anılan ilk işçi ihtilâlini idare eden Ali Suavinin temelini attıkları ve birinci Dünya harbinde Nüzhet Sabit tarafından geliştirilmiş olan bu parti anlayışının inkilâpçı mücahitler tarafından bugünkü Dünya şartları istikametinde yeni bir hayat sahasına ulaştırılarak resmi bir teşekkül halinde kuvveden fiile çıkarılmasını sosyolojik ve hayati bir zaruret olarak görmekteyiz.

Kuşa Çevirdiler

Aziz Nesin

Amerikan gazeteri yazılardaki mürettip, müsahhih, makine ve sair hataları, binde sekize kadar, tecvizi hata dahilinde kabul ederlermiş. Yani bin kelimenin içinde sekiz kelime hatalı çıkarsa okuyucu afveder. Bundan fazlasına okuyucunun tahammülü yok.

Avrupa gazeteleri biraz daha müsamaha ile, yüzde bire kadar hatayı kabul ediyorlar.

Kitaplara gelince; bunda hataya ne şekilde olursa olsun müsamaha edilmiyor. Altı yüz sayfalık bir kitapta tek yanlış bulunmuyor. Gazete ve mecmualar, mevkut olduğu için, aceleye gelip gözden kaçan hatalar olabiliyor. Halbuki kitap, rahat rahat tashih edilip hatalardan temizlenebiliyor.

Bize gelince; eğer bir gazetenin içinde bin kelimeden sekiz tanesi doğru çıkarsa ne mutlu...

Eski kitaplarda, meselâ üç formalık kitabın arkasında bir forma da hata, sevap cetveli vardı. Bu yirmi beş sene evvelki itiyadın değişen tek tarafı "hata - sevap„ yerine, "doğru - yanlış„ lafının kullanılması. Yirmi beş yıllık bütün ilerleyişimizi bununla kıyas edebiliriz, işin laf tarafı.

Bunu da kabul edeceğiz ama, bu düzeltme formasında olsun yanlış olmasa. Okuyucu ile alay eder gibi, bu düzeltme formasında da, yine bir formalık yanlış.

Bir kitapta, yanlış bulunması kimin suçudur? Sırasile, muharririn, tabi'in mürettibin, müsahhibin, makinistin ve sairenin.

Binaenaleyh bu suçun cezasını da sırasile bunların çekmesi lâzım gelirken, okuyucuya çektirirler. Çünkü, kitabın sonuna konan düzeltme cetvelinin de dizgi, baskı ve kâğıt parası yine okuyucunun cebinden çıkar.

Meşhurdur, bir gazetenin birinci sayfasına iki resim koyarlar. Resmin biri, büyük adamlardan birine ait, biri de Karacabey harasında damızlık inekleri gösteriyor.

Büyük adamın resminin altında şu yazı:

Karacabey harasında damızlık bir inek.

İnek resminin altınada da meşhur adamın ismi. Bunlar gibi affedilmez gaflar yapılagelmekte. İşin komik tarafı olduğu gibi, acıklı tarafı da var.

Muharrir yazısını verir. Evvelâ sekreter bir budar, mürettib de vazifesini büyük ihtimamla yaparak yazıyı içinden çıkılmaz bir halde müsahhihe verir. Musahhih de meharetini gösterir, yazıyı arap saçına çevirdikten sonra iade eder, Makinist de ihmal etmez, satırları birbirine karıştırır, makineye sürer. Bilmece gibi yazı, okuyucuya sunulur. Anlıyan beri gelsin... Sonra usala münekkitlere mevzu çıkar.

Bu yazıları hiçbir zaman, muharrir yazmamıştır. Yahut muharririn yazısını kepaze etmek için hep birden söz vermişlerdir. O kadar ki, bu yazılarını muharrirleri bile tanımaz.

"Uçtu, Uçtu„ diye geçen hafta bu sutunda yazdığım yazıyı kuşa çevirmişler. Bu yazının akıbetini de Allah korusun okuyucularım.

Hürriyet ve Müsavat üzerine kısa paragraflar

Hasan TANRIKUT

Din müessesesi dünya saltanatını hükmedenlere bırakarak ahiret saltanatını yoksullara, fakirlere ve ezilenlere vaad ediyor. Dünyada eşitliğe ne lüzum var? Allah nazarında fakir, zengin herkes eşittir ya bu yeter... Çünki asıl olan eşitlik budur, öteki hiçtir. Bu kadar kuvvetli, bu derece işe yarar bir propagandaya her devrin hükmeden sınıfı nasıl başı üstünde yer vermesin? Prudhon din müessesesini "ahlâka en aykırı müessese„ olarak ilân ederken elbette köklü bir hakikate temas ediyordu. "Servet ve Fazilet„ adlı tezimde ayni meseleye başka bir cepheden dokunmuştum. Din reel olan eşitsizliği olduğu gibi kabul ediyor, bundan yüzü kızarmış olacak ki hemen "Tanrı nazarında eşitlik„i ortaya atıyor. İşte devrin hakim sınıflarına hizmet eden de yüz kızarmasına dayanamayarak ortaya attığı bu sonuncu fikirdir. Böylece ezilenleri teskin ezenlere dünya nimetlerini garanti etmiş oluyor!

P — Hürriyet verilince müsavat; müsavat verilince hürriyet elden gidiyor, düşüncesi zamanımızda bir çok kimselerce son derece parlak bir fikir olarak görünüyor. 1789 hürriyetten yola çıkarak müsavatı sağlamağa teşebbüs etti. 157 yıldanberi müsavat hürriyete çiğnetiliyor. 1789 tecrübesi tarihi kadro içinde büyük bir ilerlemedir. Fakat bugünün sosyal kadrosu 1789 u çok, pek çok aşmış bulunuyor 1789 u tam tersine çevirerek hürriyeti müsavattan çıkarmak demesini 1917 denberi yapılıyor. Hüriyetin, müsavatı bozan bir vasıta olarak kullanılmasına elbette meydan verilmemelidir. Müsavat, hürriyeti bilkuvve ihtiva eder, hürriyetin, müsavatsızlığı bilkuvve ihtiva etmesi gibi.. Dikkat edilsin ki hürriyetten söz edenler daima «ekonomik hürriyet» demek isterler. Bu hürriyeti vermezseniz, öbür hürriyetin onların gözünde hiçbir değeri kalmaz. Bütün bu hürriyetlerle hep bir ve aynı şeyi, çok para kazanmayı kastederler.. Yine dikkat ediniz ki müsavattan söz edenler daima «ekonomik müsavat» demek isterler. Ekonomik hürriyetle birlikte yürütülmesine çalışılmış olan hukukî müsavat ne kadar acıklı ve çirkin neticeler doğurmuşsa; ekonomik müsavatla beraber yürüyen hukukî hürriyet de o kadar sevinçli ve güzel neticeler doğurmuştur.

«Sosyalizmin müsavat dediği şey sınıf imtiyazlarının kalmasıdır. Bunlardan fazlasını yani fertler arasında müsavat istemek, saçmalıktır» sözü Engels'indir.

P — Ekonomik eşitlik içinde bulunan insanların kendilerini hür hissetmeleri imkânı, ekonomik eşitsizlik içinde bulunan insanların kendilerini hür hissetmeleri imkânından daha manalıdır. İkinci şıkta insanın hal ve istikbali, tahsil ve sıhhati eline geçen paranın miktarile kayıtlıdır. Böylece insanlar kendilerini «sosyal kaderin oyuncağı« olarak sayarlar. Birinci şıkta insan eline geçen para ile kayıtlı olmayıp hal ve istikbali garanti altına alınmıştır. İnsan, kendini kazancile hudutlanmış olarak his ettiği nisbette hürriyetten (yapabilmekten) mahrum bir köle; aksine, hayatını kazancile hudutlanmış his etmediği nisbette de efendidir. Sosyalizmde yapabilmek hürriyeti, liberalizmde mütemadıyan yapamamak ve mütemadiyen bundan şikâyet edebilmek hürriyeti vardır. İnsanlık 157 sene «hür» dür ve 157 senedir bu hürriyeti şikâyetlerini dökmek için kullanıyor. Hürriyetin tekâmülünden doğan müsavat (!) bundan başka bir şey yapamamış olduğuna göre; müsavattan doğan hürriyete bel bağlayabiliriz..

P — Hürriyet bugününden ve yarınından emin olan insanın duygusudur. Bu duygudan mahrum olan liberal sisteminin insanı hür dür, çünki sonsuz tatmin edilmemiş duygularla dolu olan benliğini boşaltmak suretile daha az tehlikeli bir hale gelmesi liberal sistemin menfaati iktızasıdır. Aksi taktirde o sosyal bir maraz halini alacak, ihtilâl denilen tufanla liberal sistemi boğuverecektir. Böylece liberal hürriyetçilik, hem efendilerin cebini doldurmak; hem sefiller kitlesini ruhan tedavi etmek gibi çift kıymetli bir hüner, benzersiz bir deva ve efsunudur..

P — Liberal sistemin insanı bugün e yarınından daima şüphede, sosyal kaderin elinde oyuncak, daima yapamayan fakat daima «yapamıyorum» diye bağırabilen bir ihtibaslar mahlûku, sosyal bir marazdır.. Böylece reel hürriyet artık hangi taraftadır bulabilirsiniz. Hürriyetten gelen müsavat ne kadar sahteyse; müsavattan gelen hürriyet de o kadar hâkikidir.

Hayatın içinden

DÜŞÜNCE SERBESTLİĞİ

ÂDİLOĞLU

"İnsan düşünen bir hayvandır„ sözü ile şüphesiz ki Sokrat tam bir tarif yapamamıştır. Eğer "insan yumruk altında düşünmeden hoşlanmıyan hayvandır„ deseydi tarifi doğrultmuş ve temam etmiş olurdu.

Dünyanın neresinde olursa olsun fikri gömmeye ve zincirlemeye heveslenen gafiller unutmasınlar ki, vicdanlarla beyinler, tabiat yapısının insan eliyle fetholunamaz iki muhkem kalesidir. Bu kalelerin kurduğu paha biçilmez hazinelerin adı ise: İstediği gibi inanma ve düşünme hakkıdır.

— Yeryüzünde mukaddes saydığım hiç bir mefhum yoktur ki, benim gözümde bu haktan daha mukaddes olabilsin! Harcanması en zor sandığımız hayat bile onun uğruna pek kolayca harcanabilir. Bunda tereddüde düşenler olsa olsa alçaklar ve soysuzlardır. İnsan ne kendisinin, ne de başkalarının inanç ve düşünüş haklarına el sürülmesini istemediği müddetçe hür ve namusludur. Çünki haysiyet ve şerefimizin varlığı ancak onun varlığıyle mümkündür.

Zincir şakırtılariyle, hürriyet şarkılarından birini tercih etmek mecburiyelinde kalmış olanlardan şarkıları dinleyip, şakırtılara kulak asmayanlardır ki bütün unsurların gözünde mabutlar ve ilahlar mertebesine yükselmişlerdir.

Başkalarının inanma ve düşünce hürriyetine saldırmak isteyenler her şeyden önce kendi hürriyetlerini inkâr etmiş olurlar. Çünki her tecavüz yeni bir tecavüzün örnek ve göreneğidir. Fikir hürriyetinin akış ve yapılışını bugüne kadar hangi set durdurabilmiş ve hangi zincir onu mıhlayabilmiştir? Ve kim buna muktedirim iddiasiyle ortaya çıkmıştır da hüsran ve hacaletten başka bir netice olabilmiştir.

Namık Kemalin:

(Çalış idraki kaldır muktedirsen âdemiyetten) mısraındaki uçsuz, bucaksız hürriyet felsefesi tek taraflı hürriyet müptelâlarını düştükleri dalâletten kurtarabilir sanırım.

Dilediği gibi düşünme ve inanma serbestliği bütün ömrünce vatandaşlarına öğretmeğe çalışmış olan en büyük Amerikan demokratı Abraham Linkoln'e "hür olan her memleket benim vatanımdır„ dediği zaman, hiç bir vatandaş gücenmemiş, aksine olarak herkes derin bir saygı duymuştur.

Aklın ve vicdanın köleliğinden hoşlanan vobazlığı ve her çeşit softalığı paçasından tutup sınırlarımız dışına fırlatmadıkça Türk demokrasisinin gelişme ve yayılmasını asla sağlayamayız.

Türk gençliğinin ve her Türk vatandaşının göğsünü kabarta kabarta bütün cihana söyliyebileceği en güzel söz şu olmalıdır: Benim memleketimde akıl ve vicdan hürdür. Ben, dilediğim gibi düşünmek ve inanmakla övünürüm! Düşünüş ve inancı benimkine uymıyanlara da saygı gösterdim. Çünkü hürriyet. Türk milletinin müşterek malıdır ve o, kimsenin has bağçesi değildir!

DEVLERİN

Çok, çok eski zamanlada bundan yüz milyonlarca yıl evvel, dünyamız henüz bilginlerin "İkinci Devir„ adını verdikleri çağlarda iken, yer yüzünde bir takım kocaman,korkunç devler yaşamakta idi. Bugün bildiğimiz hayvanların çoğu o zamanlar daha ortada yoktu. Canlı yaratık olarak denizlerdeki balıklar, bir çok kuşlar, pek küçük bazı memeli hayvanlar ve kurbağalar vardı. Bir de bu söylediğimiz devler. Bunlarda çeşit çesitti. Boyları sekiz on metreden tut da, yirmi beş metreye kadar olurdu. Kimisinin kalın, pul pul, sırtı dikenli derileri, küçük bir oda büyüklüğünde başları, bir adam boyu dişleri ve boynuzları, kimisinin dört beş metre uzunluğunda bir boynun ucunda küçücük başları vardı. Hemen hepsinin kuyrukları uzun, pençeleri tırnaklı idi. Sürüngen hayvanlar soyundan olan ve damarlarında sıcak kan dolaşmıyan bu devler loş ormanlarda sulak, bataklık yerlerde yaşarlar, ot, et ne bulurlarsa yerlerdi. Tembel oldukları için çok kere karınlarını ormanlarda, sularda, su kenarlarında ölüp kalmış olan hayvanların leşlerile doyururlardı. O zamanlar çoğu ağaçlarda yaşayan memelileri yakalıyabilmek için arka ayaklarının üzerinde doğrulurlar, uyun boyunlarını dalların arasına uzatırlardı. Onlara kaygusuz ve rahat yaşamak imkânını veren ne cesaretleri, ne de zekâları idi. Sadece dev yaratışlarına dayanarak etraflarını kasıp kavuruyorlardı. Bir yerde göründükleri zaman bütün canlılar ordan kaçışır, balıklar suyun derinlerine kuşlar göğün maviliklerine, öteki hayvanlar ağaç kovuklarına, inlere dalarlardı. İlk bakışta yer yüzünün bu tenbel fakat zalim, bu aptal fakat kuvvetli, bu korkak fakat doymak bilmez devlerden kurtulacağı akla bile gelmezdi. Sular onların, karalar onlarındı. İlerde zekâ ve bilgisiyle bütün varlıklara hükmünü yürütecek olan insan, henüz, yapraklar arasında ürkek ürkek dolaşan ve yere çekine çekine inen avuç içi kadar bir memelinin cevherinde saklıydı.

İşte böylece, bir zamanlar k
görünen, yeryüzünden silinip gi
bu devlerin şimdi sadece batakl
zelerde iskeletleri ve masallard
tıraları kaldı. Çünki hayatın d
istiyordu.

SABAHA

Rakipsiz ve kaygusuz sahip oldukları bu dünya üzerinde battal vücutlarıyla ağır ağır dolaşan, ara sıra bir leşi paylaşmak yüzünden birbirleriyle boğuşan, yirmi tonluk gövdelerini doyurup beslemekten gayri dertleri olmıyan bu mahlûkların ne günlerinden, ne gelecekleri̇nden korkuları vardı. Dünya onları beslemek, onların rahat ömür sürmelerini sağlamak için kurulmuştu.

Ama yer yüzünde hiç bir şey, ne kadar uzun ömürlü olursa olsun, sonsuz değildir. Milyonlarca sene ortalığı ka-

Küçük An

PARLAMENTARİZM: İngiltere, Fransa ve daha bazı memleketlerde hükûmetin hâkimiyetini temin etmek üzere kurulmuş, bir sistemdir.

Görünüşte, hükûmet, parlâmentonun karşısında mes'uldür. Meselâ: Herhangi bir mesele karşısında, hükûmetin ileri sürdüğü teklifi kabul etmeyip itiraz ederse, başka bir hükûmetin, yeniden intihap edilmesi lâzımdır.

Halbuki, hakikatten, hükûmet, parlâmentonun, emrinde değil, parlâmento onun emrindedir.

Parlâmentonun ilk mücadelesi, mutlakiyete, yani krallığa karşı idi ve bu hal on dokuzuncu asra kadar devam etmiştir. Ondan sonra vaziyet tamamen değişmiştir 1914 - 1918 emperyalist muharebesinin arifesinde parlâmento kriz geçirmeğe başlamıştır. Kendi kuvvetinden emin olmıyan bu istismarcı sınıf, teröre geçerek, bir çok memleketlerde işçi sınıfının teşkilâtlarını dağıtmaya koyulmuştur. İşte faşizm adını taşıyan sistem de budur.

REFORMASYON: Islahat, siyasi veya dini ileri hareketler, 16 ıncı asırda katolik birliğini kıran ve kilisenin göreneliklere dayanan inanışlarına karşı itaatsızlığa başlayan katolik ve protestan hareketleri.

İngilterenin seçim reformları. Türkiyedeki Tanzimat, Bazı siyasi partilerin bugünkü içtimai rejim üzerinde yapmak istedikleri köklü ıslahat.

SOSYALİZM: İçtimai servetlerin ve büyük istihsal vasıtalarının halkın müşterek ve içtimai mülkiyeti haline konması gayesini güden içtimai ıslahat sistemi. Zıddı individualisme, yani ferdçiliktir

Mülkiyet meselesi karşısında sosyalizmin aldığı şekiller şunlardır: 1) Her türlü istihsal vasıtalarının derhal veya derece, derece arzu veya zorla halkın müşterek malı haline getirilmesi, yani içtimâileştirilmesi, yeni tâbirle millileştirilmesi, millet malı haline konması, 2) Bütün mallarda ortaklık usulüne dönülmesi, yâni istihlâk mevzuu olan her şeyin sosyalize edilmesi, 3)

N ÖLÜMÜ

ıdretlerine son yokmuş gibi ecekleri akla bile gelmiyen klarda tek tük kemikleri, mü- korkunç, fakat zararsız ha- ırdurulmaz akışı bunu böyle

TİN ALİ

sıp kavuran, uçsuz bucaksız dünyaya kayıtsız hükmeden bu devlerin de sonu göründü. Tabiat ve hayat şartları, önüne geçilmez sebeplerle değişmeğe başladı. Bu birden bire olmadı. Belli belirsiz kendini gösteren bir kuraklık, insan aklının zor kavrayacağı kadar uzun yıllarda, bu devlerin rahat, yumuşak yurtları olan bataklıkları, sulak yerleri kuruttu. Bol yaprakları loş ormanları seyrekleşti. Yeni şartlara uymasını bilen, yaradışları buna müsait olan mahlûklar yeni yeni gelişmelerle çeşitlenirler, üzerlerken, bu canavarlar, dev vücutlarının aradığı bol rutubeti bulamıyarak birer birer kırıldılar. Kuru çöllerde, bir yudum yaşlığa kavuşmak için dolaştılar, koştular, süründüler; ellerine geçirebildikleri hayvanların sıcak, kırmızı kanlarını, kendi aralarında boğazlaşıp birbirinin damarındaki renksiz, soğuk, koyu ıslaklığı içtiler. Zayıflıklarını hissettikçe, eski saltanatlarının yıkılmıya, ömürlerinin sona ermiye yüz tuttuğunu anladıkça vahşilikleri arttı. Kendi yumurtalarını, kendi yavrularını bile parçalayıp yediler. Kokmuş, çamurlaşmış su birikintilerinin başında, birbirleriyle boğuşup yüzlercesi birden öldüler.

Fakat hayat durmadan akışına devam etti, yeryüzünden izleri bile silinen devlerin bir zamanlar hüküm yürüttükleri yerlerde yeni canlılar türedi, o mini mini memeliler gelişti, hele onların vücutlarındaki küçücük, yumuşacık bir parça, beyin dedikleri beyaz bir yığın, git gide kudretini arttırdı. O devlere kıyaslanınca bir solucan kadar küçük kalan bir mahluk dünyaya penceleri dişleri ile değil, kafası ile hâkim oldu. Bulanık hatıraları, çeşitli mahlukların on binlerce nesellik değişmelerine rağmen, bilinmeyen yollardan bize kadar ulaşan bu devlerin varlıklarını bile o meydana çıkardı. Uçsuz bucaksız bir araştırma, bilme isteğiyle her yerleri kurcalayıp eşelerken onların nasılsa çürüyüp yok olmamış kalıntılarını buldu. Hayalinde onların şekillerini canlandırdı. Onlara çeşit çeşit isimler taktı. Şurdan burdan topladığı kemikleri oyuncak gibi bir araya getirdi ve seyretti.

İşte böylece, bir zamanlar kudretlerine son yokmuş gibi görünen, yeryüzünden silinip gidecekleri akla bile gelmiyen bu devlerin şimdi sadece bataklıklarda tek tük kemikleri, müzelerde iskeletleri, ve masallarda korkunç, fakat zararsız hatıraları kaldı.

Çünki hayatın durdurulmaz akışı böyle istiyordu.

siklopedi

Hem istihsal, hem istihlâk vasıtaları üzerinde hususi mülkiyetin kaldırılması, yani emeklik ve istihlâk eşyasının herkesin kabiliyetine ve herkesin ihtiyacına göre paylaşılması.

Bu sistemlerden birincisi ihtilâlci veya ıslahatçı kollektivizm'dir. İkincisi, iptidai hıristiyanlıkta ve bazı islâm tarikatlerinde rastlanan şekil, Üçüncüsü komünizm'dir.

Bu üç sistem arasında **hükûmet sosyalizmi, devlet sosyalizmi**, yani etatizm gibi sosyalizm ıslahatını devlet vasıtasile başarmak gayesinde olanlar da vardır.

Hıristiyan sosyalistliği: Önceleri mevcut olan «korporasyon — esnaf birlikleri» ne katolik kilisesinin yardımile dönmek.

Zirai sosyalistlik, küçük zirai mahiyetle in, çiftliklerin cemiyete mal edilmesi. Bugünkü bütün sosyalist partilerinin, yani intilâlci, ıslahatçı, milliyetçiç ve hıristiyan bütün sosyalistçe düşünüşlerin hareket, beraberlik ve ayrılık noktaları hep ana prensiplere dayanır.

Her şeyden önce bütün sosyalist doktrinleri **fertçiliğe** ve liberal iktisatçılığa karşı koymakta beraberdirler. Hepsi de sermaye ve gündelikçilik kaldırılmasını güderler. Fakat kommünizm her türlü mülkiyeti halkın müşterek malı kılmak ister Kollektivizm ise yalnız istihsal üzerinde kurulmuş olan hususi mülkiyetin kaldırılmasına taraftır. Zirai sosyalizm ise her türlü gayri menkul ve toprak mülkiyeti ve zirai istihsal vasıtaları üzerindeki mülkiyetin kaldırılmasını talep eder. Bütün nazarı ihtilâflar yavaş yavaş bir noktada birleşmektedir. O da her türlü büyük istihsal vasıtaları üzerindeki hususi mülkiyetin içtimai mülkiyet haline getirilmesidir.

Bugünkü modern sosyalizmin kaynaklarına on sekizinci asır felsefesinde bilhassa «küçük parçâlâra ayrılış» nazariyesinde rastlanır.

Fransız ihtilalinde Baböf, restorasyon devrinde **Sen simon Furye, Prudon** tarafından izah edilen sosyalizm 1848 de **Karl Marks** ve **Engels** tarafından bir ilim haline getirilmiştir. Bundan sonra sosyalizm büyük gelişmeler yapmış ve üç öenternasyonal» meydana getirmiştir.

Sosyalist inançlçarı, dünyanın her tarafında siyasi partiler halinde parlâmentolar, hükûmetlere sokulmuş ve nihayet dünyada ilk defa olarak **Lenin** trafından yüz elli milyonluk bir kitle üzerinde tecrübe ve tatbik olunmuştur.

NOT: Mecmuamızda, ** iki yıldız taşıyan bütün yazıların Esad Adil Müstecablıoğlu tarafından yazıldığını bazı okuyucularımızın sorularına cevap olarak bildiririz. GÜN

Vatan Sevgisi

Hasan TANRIKUT

Ahlâk gözüyle sevgi - cinsi sevgi şu anda mevzubahs değildir. Nefsimizden gayri bir şey için yapılan fedakârlıktır. Şu halde en büyük fedekârlık en büyük sevgiyi ifade eder. Vatan için en büyük fedakârlığı kim yapıyorsa vatanı ençok o seviyor, en hakiki vatansever odur. Fakat fedakârlı hayatında kolayca sarsıntı husule getirmeyecek şekilde yapanla, hayatında sarsıntılar hasıl olarak yapan arasında derin moral fark vardır. Birincininkine fedakârlık demek kabil değildir. Çünkü fedakârlığın ahlâki manası, nefsimizi bir takım şeylerden mahrum ederek vatan yolunda güçlüklere katlanmayı ifade eder. Vergisini kolayca verebilen, askere gitmekle işi yıkılmayan adamın vatani vazifeyi ifa edişinde «moral» hiç birşey yoktur. Fakat bu ödevleri ekmeğinden, rahatından, çocuklarının ve ailesinin geçiminden keserek yapan vatandaş "Vatanî vazifeleri ifa için„ nefsini mahrumiyete sokuyor, binaeleyh tam ahlâki bir fiil yapmış oluyor. Zengininki yalnız hukuki kanunî bir fiildir. Bu yönden bakılarak: Vatanî gerçek olarak seven kimdir? sorusu tereddütsüzce: "Halk!„ cevabını alır. Vatanî vazifeler şüphesiz kanun çerçevesi dahilindedir. Bu zengin için olduğu kadar, halk için de böyledir ve burada mevzubahis olan kanun çerçevesi içinde hangi sınıfın daha ahlâkî bir fiil gördüğüdür. Böylece halkın vatan sevgisi hayat ve zarurî realitelerden yapılan fedakârlıklara dayandığı için tamamile reel, mahiyetinden şüphe edilemez bir vakiadır. Halkı vatanını sevmemezlikle itham etmek cesaret ve küstahlığını hiç bir şahsın gösterememiş olması bu muazzam realitenin basısı sayesindedir. Bu öyle bir hakikat, öyle apaçık bir hakikattır ki üzerinde fazlaca durmak bile tuhaf olur. Demokrasinin gayesi tepeden tırnağa kadar vatan sevgisinden ibaret olan halkın haklarını tanımaktır.

Vatanî vazifelerini yapan rençper, işçi, küçük memur ve esnaf, münevver ahlâkî - hukukî bir yoldan vatanseverliklerini elle tutulur, gözle görülür hale getiriyorlar: Katlanarak veriyor, fedainefs yapıyor, şu halde gerçekten seven odur. Vatan işlerinde yine bunun içindirki hak onundur. En büyük vatanperver halktır; dâhi yurt severler daima halk çocuklarından doğmuştur.

Memleketin, demokrasi sahasında inkişafını yapmakta olduğu şu sırada bütün poltik endişelerin dışında bir kültür dergisi olarak intişar eden "gün„ böyle bir halk kültürünün müdafaasını yaptığı için "aşırı servet ve refahn şımarttığı„ beyzadelerin hücumuna, iftirasına uğramıştı. Vatan vazifeleri için en çok fedakârlığı kim yaparsa vatanı en çok o sever. Daima en açık alın ve en kati ifadeyle konuşabiliyorksa bu vatana olan reel, şüphe kaldırmaz sevgimizdendir. Vatan için icabında en ön safta vuruşmaya koşacak olan yine biziz, paraycla her mesuliyet ve vaziyeden sıyrılan beyzadeler değil!

Edebiyatımızda Halkçı Gelişmeler

Yazan : Dr. Ziya OYKUT

Son yıllarda Edebiyatımızda ve her türlü Güzel Sanatlar kolumuzda Halkçı bir gelişme, kendini kuvvetle hişsettirmektedir. Bu halkçı gelişmenin, son zamanlarda moda olan, eski halk motiflerini kopya etme teşebbüsünden başka bir şey olmayan, türedi koşmacılıkla bir ilgisi yoktur. Düzme bir İsviçre dönmesi Köy dekoru içinde, Kezban'laştırılmış, Recep'leştirilmiş, tatlı su frenklerinin Türk Köylüsü ile ilgisi olmayan maceralı, romantik hikâyelerinin, halkçı edebiyatımızla hiç bir ilişiği de bulunamaz. Bizim müşahede ettiğimiz gelişme, Halk edebiyatının yüzyıllarca birikmiş eski kiymet hazinelerinin, ileri bir kütür ve halkçı bir dünya görüşü içinde yuğurularak, mana ve muhteva bakımından tamamiyle yepyeni bir terkip olan Halkçı edebiyatımızdır. Bu gelişme hızını ve kuvvetini, geri bir ortaçağ nizamlanışı içinde bir ümmet hayatı yaşayan Osmanlı saltanatının Halk düşmanı köklerini kazıyarak « Hakimiyet Milletindir » formülünü hayata geçiren, Halkçı, Demokratik Cümhuriyet inkılâbından alır... Tabiiki, Derebeylik nizamından başka bir şey olmayan, skolastik bir dünya görüşünün bulanık gözlükleriyle cihana bakan, Osmanlı İmparatorluğunun fikir kadrosunda, «Halk'ın yeri olamıyacağı gibi, ileri bir dünya görüşü de yer edemezdi. Nitekim Osmanlı sarayının resmî edebiyatı olan Divan Edebiyatı, N E F İ'nin diliyle pek alâ bir Halk düşmanı görüşü formülleştirmişti : « Türke Hak çeşmei irfanı haram etmiştir. » Burada « Türk » bu iğrenç mısraı söyleyeninin görüşü ile « Kaba İnsan », « Köylü Adam » manasına gelen tertemiz Anadolu Halk'ından başka bir şey değildi. O «Anadolu insanı » ki, yüzyıllar boyunca, doymaz saltanatı beslemiş, kendisine « İrfanı haram kılan» Divan edebiyatının dalkavuk şairlerine «İhsan» hazırlamıştı!...

Buna karşılık Saray nüfuz ve tesirinden uzak serazad dağ başlarında Halk Kitleleri kendi öz edebiyat ve musikisini yaratıyordu: «Ferman Padişah'ın Dağlar bizimdir» mısranı yanık ve içli bir türkü halinde söylüyordu işte !.. Anadolu insanının Saraydan çektiği iztırap bu ağızlarda ve bu seslerde ifadesini buluyordu. Fakat bütün yetişme imkânları elinden alınmış. Saray ve Derebeyi unsurlarının elinde basit birer sağmal sürüsü haline getirilmek istenen Halk Kitleleri bütün bu içli duyuşlarına rağmen, fikrî gelişmelerini sağlayamıyor, esas istikametini bulmaktan uzak kalıyordu. Ve bu arada Divan edebiyatı alabildiğine inkişaf eden bir D A L K A V U L U K edebiyatı halinde «Maksut hemen sadrı keremkâra senadır» diyerek, bir dilenci düşüklüğü ile ihsan beklemekle meşguldü. Saray mensuplarından.

Cümhnriyet inkilâbından sonra, edebiyat ve sanatımızda büyük bir değişme oldu: Saltanatı deviren Anadolu insanı yeniden değer buldu, Halk kitlesinin yüzyıllarca çalınan değerleri, red edilen kiymetleri iade olundu. Fikir ve edebiyatımızda halkçı bir görüş, Halka doğru yükseliş kendini gösterdi. Müsbet bir gelişmenin ilk merhalesi bu suretle tamamlandı. Halk kitlesinin hayatî dertleri, yaşama şartları, eski halk edebiyatı hazinelerinin süzgecinden geçtikten sonra sanatkârın, halkçı, inanmış sanatkârın sahip olduğu ileri kültür hamulesi içinde yuğurularak, halkçı yeni eserler meydana atılmıştır.

Bu arada bazı eserler halkın büyük dertlerini anlatmakla birlikte, ele aldıkları tipler bakımından, ümitsiz bir karanlık içinde, bedbin edici bir son'la bitmektedirler. Halbuki cemiyet daima iyi ile kötünün, ileri ile gerinin, haksızla haklının çarpıştığı, tezadlarla dolu bir savaş meydanıdır. Bu meydan içinde yıkılan, her gün bir az daha çöken, haksız kiymetlerin ve müesseselerin yanında, hergün gelişen yeni ve ileri kiymet ve müesseseler de birlikte yaşamaktadırlar. Ve aralarında bitmez tükenmez bir mücadele vardır. Romancı ve sanatçı, cemiyeti bir bütün halinde ve bütün tezadları ile canlandırırken, bu oluş ve çöküşlerin de hikâyesini yapmış olur. Çöken bir cihanın yanında, çürüyen kiymetlerin yanında bir doğuş, serpiliş ve oluş'un kendini göstermesi, eserin bedbin ruhunu tamamiyle ortadan kaldırır; aydın ve ümitli bir eser haline getirir.

Fakat bütün bunları bir bütün halinde canlandırabilmek, ancak cemiyet'i bir bütün halinde idrâk edebilmek, bir bütün halinde sistemli kavrayabilmekle mümkündür. Çarpışan kiymetlerin, içtimaî oluştaki yerini tam bir isabetle, tarihî şansların üstünlüğüyle tayin edebilmekle mümkündür. Arasıra edebiyatımızda görülen Eski-Yeni münakaşası, iki zıd görüş çarpışmasından başka bir şey değildir. Sanatı cemiyet için bir vasıta olarak gören gençler, artık münakaşa ve lafı bir tarafa bırakmışlar, eser vermekle meşguldürler; bu mesut karar daha şimdiden kütüphanelerimizin raflarını doldurmağa başlayan hakikî halkçı eserlerin sayısını artıracak, hem de özlü eserlerle artıracaktır.

Halkın kiymet hazineleri, ileri bir kültür ve halkçı bir görüşle yuğuruldukça, ileri halkçı edebiyat, hakikî besleyici kaynaklara kök salan, yaman bir çınar dibi serpilecek, gelişecektir. Eseri de o nisbette ölmezleşecektir, son söz yine;

İleri bir kültürle bezenerek HALKA YÜKSELİŞ !...

İspanya Şarkıları

En büyük demokrat romancı ve şairler yıllardır İspanya meselelerinde cephe almışlar ve pek mühim eserler meydana getirmişlerdir. Bir iki tanesini hatırlatalım: E. Hemingway, A. Malraux, A. Koestler, Aragon . . .

Biri Fransız, biri Amerikalı iki şairin İspanya için yazdıklarından birer nümune verelim :

İ S P A N Y A

İspanyada kan boyalı bir ağaç varsa
Hürriyetin ağacıdır.
İspanyada açılan bir ağız varsa
Hürriyetten bahseder.
İspanyada bir bardak saf şarap varsa
Halktır onu içecek.

Paul Eluard

İ S P A N Y A Ö L Ü L E R İ

Buna bir cevap verilecektir.
Gözyaşlarına cevap verilmedi, buna verilecektir.

Gözyaşları cevapsız kaldı
Madrid, Barsölon, Valans'ın gözyaşları
Kan cevapsız kaldı
Güernika, Badajoz, Almeria'nın kanı.
Yüzlerde gözyaşları kurudu.
Kumda kan kurudu.
Gözyaşları ve kan cevapsız kaldı.
Buna cevap verilecektir.

Güernika erkekleri konuşmuyor diye
Almeria çocukları sessiz diye
Badajoz kadınları dilsiz diye
Gırtlakları kanla tıkalı
Sesleri yok diye
Konuşmuyorlar, artık hiç bir zaman konuşmıyacaklar
Ve Almeria çocuklar susuyor
Kımıldamıyorlar, bu çocuklar artık hiç bir zaman kımıldamayacak.
Vücutları çatlak kemikleri çatlak ağizları da
Öldüler diye dilsizler diye sessizler diye

Zannetmeyin ki
Zannetmeyinki cevap verilmiyecek
Zannetmeyin ki
Kana cevap verilmedi diye
Yalan cevapsız kalacak.
Zannetmeyin ki
Gözyaşlarına cevap verilmedi diye
Yalan cevapsız kalacak
Buna zannetmeyin
Bir cevap verilecek
Cevap gelecek
Vakitla
bizim vaktımız var
Badajoz, Güernika, Almeria
Bu şehirlerde ölülerin vakti var
Bekliyebilirler : çok vakıtları var
Vakıtlar var
Bekliyebilirler.

Archibald Macleish
Çeviren : R. N. İleri

Sovyetler Birliğinde İlk Eğitim

Çarlık devrinde ileri demokrat çevreler mecburi eğitim usulünü kabul ettirmek için yıllarca çarpıştıkları halde bütün gayretleri boşa çıkmıştır.

İdari makamlar bu meseleyi kasten içinden çıkılmaz bir hale sokmuş ve hazırladıkları plânlar filen gerçeklenmesini imkânsız kılmıştı.

Sovyetlerin başa geçtikleri sırada Rusyada ilk öğretim gayrimütecanis ve iptidai idi, üstelik okuma çağına giren çocukların ancak küçük bir kısmını okutacak bir durumda bulunuyordu. Okulların büyük bir kısmı ise papazların elinde olup eğitimleri en iptidai okuma, yazma ve hesap bilgilerini geçmiyordu.

Eğitim kadrosu ise hem sayıca eksikti hem de eğitmenlerin çoğunun genel bilgileri ve mesleki efsafı çok düşüktü. Okul binaları ve hele köylerdekiler elverişsiz bulunuyor, okuma yaşı ise tesbit edilmemişti. Rus olmayan bölgelerde eğitim ekseriya ana dilinde olmazdı.

İlk eğitimi mecburi ve bedava olarak teşkilâtlandırmayı esas ödevlerinden sayan Sovyet idaresi muazzam güçlükler ve meselelerle karşılaşmıştı.

Önce maddi imkânları sağlamak gerekiyordu, yani muazzam bir okul inşaatı proğramı başarmak, okullara eşya bulmak, öğrencilerin ana dillerinde ders verebilecek esaslı bir kültüre sahip ve hocalık için yetiştirilmiş muazzam bir öğretmen ordusu hazırlamak lâzımdı.

...lik bütün okullar için yeni ve tek bir ders proğramı hazırlamak, eskiden öğretilen okuma, yazma ve hesap başlangicinin, tabiyat ve cemiyet hakkında yanlış ve amiyane tasvirin yerine sağlam ve özlü bir ilk öğretim sağlamak gerekiyordu.

Nihayet külliyetli miktarda okul kitapları hazırlayıp basmak, her mıntıkanın hususiyetlerini gözönüne alıp çocukların sayımını başardıktan sonra inşa edilecek okulları ona göre hazırlamak işleri de vardı.

Mecburi eğitimin kâğıt üstünde kalmayıp gerçekleşmesi ve bütün çocuklara maddeten erişilir bir hale gelmesi için bir sürü tedbir almak, yoksulluklarından dolayı okula gidemiyecek olanlara bedavadan elbise, nakil vasıtası ve yemek vermek gerekiyordu.

Sovyet Devleti bütün bu meseleleri köylülerin tam bir yardımı ve işbirliğine dayanarak çok kısa bir zamanda başarabilmiştir.

Çarlık Rusyasında 1914 - 1915 ders yılında 7.300.000 ilk okul öğrecisi varken 1931 -1932 ders yılında bunlar 13.456.000 e çıkmışlardır. Aynı devrede öğretmenler 175.000 den 327.000'e çıkmışlardır. Öğretmenlerin genel bilgilerini ve meslek seviyesini yükseltmek için çeşitli kurslar açılmıştır. Sekizden oniki yaşına kadar bütün çocukların devamlıca okula gidebilmeleri için şiddetle harekete geçilmiştir. Bu, sade eğitimin değil, bütün Sovyet halkının ödevi sayıldı.

Rus olmayan Sovyet milletlerinde çok büyük güçlüklerle karşılaşıldı, çünkü oralarda eskiden ana dillerinde okullar ve hele öğretmen kadrosu hiç yoktu.

İlk okul öğretmenleri yetiştireçek geniş bir öğretmen okulu teşkilâtından başka Sovyet hükûmeti eğitim üzerinde münakaşalar ve plânlı konferanslar şeklinde her öğretmene ve her okula devamlı bir kültür yardımında bulundu, özel neşriatla dersler sağladı, sergiler açtırdı, öğretmenler arasında tecrübe teatisine önem verdi..

Sovyet cemiyetinde öğretmenler en yüksek bir yer işgal etti ve herkesin nazarında öğretim derin bir saygı ve önem kazandı.

Sovyet Cumhuriyetlerinde 1938—1939 ders yılında ilk okul öğrencilerinin 1914 e nisbetle oranları şöyle bulunmaktadır:

Cümhuriyetin İsmi	İlk okul öğrenicisi (1.000 er olarak) 1914	1938-39	Fazlalaşma oranı
1 — Rusya Federatif S. S. Cumhuriyeti	5115,2	13850,1	2,7 kere
2 — Ükranya S. S. C.	1537,0	3353,0	2,2 »
3 — Beyaz Rus S. C.	246,9	713,6	2,9 »
4 — Azerbaycan S. S. C.	66,0	438,5	6,6 »
5 — Gürcitan S. S. C.	136,7	445,9	3,3 »
6 — Ermenistan S. S. C.	31,7	203,4	6,4 »
7 — Türkmenistan S.S.C.	5,4	166,7	30,7 »
8 — Özbekistan S. S. C.	12,7	899,0	70,8 »
9 — Tacikistan S. S. C.	0,4	235,5	588,8 »
10 - Kazakistan S. S. C.	101,2	796,6	7,9 «
11 - Kırgızistan S. S, C.	6,9	236,5	34,3 »

Sovyet devrine kadar cahil olan halklar yirmi yıllık kısa bir devrede öteki kardeş Cumhuriyetlerin derecesine yetiştiler. Bunun en bariz misali 1914 de ancak 400 ilkokul öğrencisi olan Tacikistan Cumhuriyetinin 1938 de 235.000 öğrencisi olmasıdır. Türkmen, Özbek ve Kırgız Türk Cumhuriyetleri de görülmemiş mikyasta gelişmişlerdir.

Türk Cumhuriyetlerinde derslerin ana dilde verilmesi oralarda kültürün gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır.

Stalinin beş yıllık plânları sırasında Sovyet ülkelerinin köy ve şehirlerinde on binlerce okul inşa-edilmiştir.

1940 da ilkokullarda 20.472.000 öğrenci vardı ve öğretmenler 622.000 i bulmuştu. Aynı devrede sade ilk öğretim mecburi kılınmakla kalınmamış, köylerde 7 yıllık ve önemli şehirlerde 10 yıllık orta öğretim gelişmiş ve ikinci genel savaşın durdurduğu üçüncü üç yıllık plânda bunların parasız ve mecburi olması kararlaştırılmıştır.

Savaş Sovyet öğretimine pek menfi bir tesir yapmakla beraber işgal edilmemiş bölgelerde mecburi eğitim kanununun tam olarak tatbiki sağlanmıştır, geri alınan yerlerde ise ilk işlerden biri okulları yeniden açmak olmuştur.

Halk da oybirliği ile okulların kalkınmasına, kitap tedarikine yardım etmiştir. Sovyetler Birliğinin ve onu teşkil eden Cumhuriyetlerin büdçelerine şimdiden harbin zararlarını silmek için gereken tahsisat konmuş bulunuyor.

Çeviren: N. HELVACIOĞLU

SULH ; Harbin anası.
SİYASET : Beynelmilel at canbazlığı.
İKTİSAT : Köroğlunun mutfak politikası.
İTİPAR : Forçlunun iftihar madalyası.
SINIR : Sinir harbinin asıl adı.
CANPAZ : Büyük bir anatomi hatası.
LÂFICÜZAF : Bazı meşhur adamların günlük meşgalesi.
TARUMAR OLMAK : Sinema yıldızı Lena Turneri tanıyanların akibeti.
İFTİRA : Çirkinin güzele, kötünün doğruya olan intikam duygusu.
GURBET : Aşıkların arasına giren kara kedi.
İHTİYAÇ : Yoksulların alınyazısı.
TABANCA : Anadan doğma mücrim.
TUVALET : Kimisinin çirkinliğini, kimisinin karın ağrısını giderir yer.
ŞARAP : Tekelin işlediği günah.
FAİZ : Yasak ve haram sofrasının en lezzetli yemeği.
DAKTİLO MAKİNESİ : Acemi parmakların işkence âleti.
KIYASET : Şeytanın tedris ettiği eski bir diploması ilmi.
REZALET : Uzun etekli bir genç kızın hali.

* *

Geçen sayımızda Sabri Soran'ın "Alaimissema„ başlıklı şiiri yanlışlıkla " Lûgatçei Adil„ in altına dizilmiştir. Özür dileriz.

Suçlar üzerine İncelemeler

Yazan : Esat Adil Müstecaplıoğu

4

ÖLDÜRME SUÇLARI

Öldürme suçları saikleri, işleniş tarzları, nevileri bakımından çok çeşitlidir. Bunlar üzerine ayrı ayrı tahliller yapmak ve neticeler çıkarmaya elverişli vesikalar, rakamlar mevcut değildir. Bunu kolaylaştırıcı bir tesis de henüz meydana getirilememiştir. Bu çeşit araştırmalar ancak ceza evlerinde tutulması icap eden sicil ve müşahede fişlerine bağlıdır. Türkiyede, suçları önleyici tedbirler ve mükerrerliğe karşı mücadele, yani bir kelime ile bir suç politikası, buğünkü eksiklikler yüzünden hemen hemen yok gibidir.

Öldürme suçları üzerinde ancak elimizde mevcut dokümanlardan faydalanarak bazı neticeler çıkarmıya çalışacagız. Bu tetkiklerimiz öldürme suçlarının işleniş tarihlerine değil, sadece hüküm tarihlerine istinat edecektir.

1935	1062
1936	1242
1937	1949
1938	2472
1939	1940
1940	1871
1941	1819
1942	1728

Öldürme suçu mahkûmlarının Erkek veya kadın oluşuna göre ayrılışı:

Yıllar	Erkek	Kadın
1935	1017	45
1936	1208	34
1937	1906	43
1938	2409	63
1939	1895	45

Görülüyorki Türkiyede öldürme suçunu kadınlar erkeklere nazaran son derece az işlemektedirler. Diğer yıllarda kadın ve erkek sayısına istatistiklerimizde rastlıyamadık.

Yukarıkı rakamlar, işleniş tarihleri ayrı ayrı yıllara ait olup da ancak gösterilen yıl içinde haklarında mahkûmiyet kararı verilmiş olanlara aittir. İşleniş tarihine göre açılmış olan öldürme davaları hakkında yalnız 1936 yılına ait rakam verebileceğiz. 1936 yılında bütün Türkiyede 3806 adam öldürme vakası olmuştur. Yukarıda da görüldüğü gibi ayni yıl ve ondan önce işlenmiş olanlarda dahil olmak üzere bunlardan yalnız 1242 si hakkında hüküm verilmiştir.

1936 yılında işlenmiş olan 3806 adam öldürme suçunun ağır ceza bölgelerine göre ayrılışını tetkik etmek her halde faydalı olur:

Bölgeler	Öldürme vakası.	Bölgeler	Öldürme vakası
Dıyarbakır	462	Rize	32
Gaziantep	140	Kayseri	32
Mardin	126	Amasya	30
Samsun	114	Karaköse	30
Trabzon	112	Aksaray	29
Ankara	109	Antalya	29
Konya	101	Erzincan	28
İstanbul	99	Kütahya	28
Malatya	93	Bartın	27
Kastamoni	92	Muğla	26
Elazığ	84	Gümüşhane	26
Sinoq	81	Çanakkale	25
Erzurum	76	Bilecik	24
Tokat	74	Van	23
Muş	72	Elmalı	23
Ordu	68	Bolu	22
Sivas	66	Maraş	21
Manisa	66	Bürhaniye	21
Yozgat	61	Adana	20
İzmir	58	Nevşehir	15
Çorum	57	Niğde	15
Urfa	56	Artvin	15
Ödemiş	55	Eskişehir	15
Gümüşhane	54	Elbüstan	14
Balıkesir	54	Tekirdağ	13
Afyonkarahisar	54	Siirt	13
Kars	50	Mersin	13
Şibinkarahisar	47	Mustafa K.P.	12
Denizli	44	Silifke	12
Zonguldak	40	Kırklareli	12
Bursa	39	Kula	11
Aydın	39	İsparta	11
Kırşehir	38	Düzce	11
Çankırı	38	Biga	10
Bergama	36	Kocaeli	10
Akşehir	36	Kozan	10
Karaman	36	Vezirköprü	10
Cebelibereket	35	Alanya	8
Giresun	34	Gelibolu	6
Uşak	34	Bandırma	5
Adapazarı	33	Gönen	2
Burdur	33	Edirne	1

Öldürme bahsine gelecek sayımızda, iki bine yakın öldürme suçlusu üzerinde şahsan yapmış olduğum kriminolojik bir anketin neşri ile nihayet vereceğiz.

HA GAYRET!

Gözünü yıldırmasın karakış
Altında sağlamca yatağın,
Hastanede sıran var,
Ne kaldı ki şurada,
Ekim, Kasım, derken Aralık
Sabrın tükenmezse eğer,
Heybelidesin bahara doğru.
Bilirsin can boğazdan gelir,
Senin neyine şu bakır mangal,
Çıksın Çadırcılara.,
Bilmem işine yarar mı artık,
Şu duvardaki palto,
Yok işte çalışmaya dermanın!
Hele otursun şu sulh yerine,
Sık dişini!
Herşey düzelecek yakında,
Herşey yoluna girecek:
Doktor kapına gelecek,
İlâçlar ayağına:
Bakma kesildiğine Terkosun,
Kevser akacak çeşmelerden!
Bu sıcağa kar mı dayanır,
Dirilirsin bayrama varmadan,
Sıtmalı kızının
Doya, doya öpersin yanaklarını,
Biraz daha sabır aslanım,
Biraz daha sabır:

Rıfat ILGAZ

Kasımpaşa'da bir vinç var,
Bu vinç'in zincirlerinde,
Rizeli Hasan'ı ölü buldular,
Oy Haliç'in suları derdi Hasan,
Benim sular gibi gözüm kararıyor:
«Dökme Demir Fabrikası»nın dıvarlarında
saklıdır,
Rizeli Hasan'ın Karadeniz türküleri,
Ve o azmı seyrederdi dumanlı gözlerle,
Kumsal'a atılmış köhne tekneleri.
Benzemez dalgaları Karadeniz'in
hiçbir denize
Ve insanlar da benzemiyorlar burada
birbirlerine
Yıldızlar, kırık tekneler, ihtiyar vapurlar,
tenteli sandallarile Haliç,
Yorgun bir işçiye benzemektedir:
Ve biriken kömür, yığınların üstünde
...an
Karadenizli bir türkü söylemektedir:
«Oy Giresun Kayıkları..,
Şimdi akşam, insanları, balıklariyle tuz
kokan Haliç,
Ve vinç'in zincirlerinde düşünen adam,
Böyle hikâye etti Süleyman,
Son görüşünü Rizeli'nin
Ve düşündü:
Yine böyle bir akşam ona dediklerini,
Neler söylememişti insanlara dair..,
Ne çare okumam yazmam yok derdi,
Beni Zonguldak'ın işçileri adam etti,
Ve daha birçok şeyler söylerdi.
Kemençesile yare seslenir,
Yarden önce gelenlerde var derdi,
Ve gösterirdi Haliç insanlarını,
Ona, haydi be, kafadan sersem, deli
derlerdi,
Gündeliği dört lirayı kendinden başkalara
sarfeder diye.
Ve her gördüğü insanı hemşehrim şivesile
sarfeder diye.
Böyle olduğu halde o,
Haliç'e bakan vinç'in zincirlerinde ölü
bulundu.
Ve geldiği vakit doktor vak'a yerine,
Bir tezkere okundu kendi yüzünden.

MUZAFFER

İTİZAR: Doğan Ruşeney'ın "Haftanın Hicvi„- ne ait bazı mizahi yazları yanlışlıkla "Haftanın kültür haberleri sayfasına girmiştir. Özür dileriz„

"GÜN„

insanlığın haline doğru..

Sait Faik ABASIYANIK

Sevgilim, bu mektubu sana yazacağıma, iş bakanına yazmalı idim. Doğrusu da bu olurdu. Ama sevgilim, büyük yerlere hiç yazı yazmadım da nasıl yazıldığını bilemem diye korktum. Olur a, bir hata ederim... Ama sana, sana neler yazmam. Her şeyimi söylerim.

Sonunda sersemce bir çocuk gibi olduğumu anlayıverdin, Neye böyleyim, dersin. Sabahleyin evden çıkarken büyük adamlar gibi ciddi, tüccarlar gibi hesaplı, zeki olmayı kararlaştırıyor; akşama doğru deli dolu, hesapsız, sersem bir halde evime dönüyorum. Yaradılış bu sevgilim. Bir türlü istediğin gibi bir adam olamıyacağım!

Sana şu aşağıya yazacaklarıma, ciddi, hesaplı, zeki olmayı kararlaştırdığım sabahlarımın birinde, başlamıştım O zamanlar gazetelerden birinde bana iş vermişlerdi. Gazete başmuharriri:

— Röportajlar yazın, demişti. Fabrikaları, atölyeleri gezin İşçilerle, iş verenlerle konuşun. Bize onların halini anlatın. Hem bakın iş bakanlığı kuruldu. Devlete yardımınız dokunur, Bir bakanın göremediğini bir gazeteci görüverir.

Sabahleyin erkenden uyandım. Çalışmağa gitmek ne güzel şey, sevgilim. Oh- Sokaklarda sabah havası ne serin, ne başka türlü! Sanki akşama kadar teneffüs ettiğimiz hava kirleniyor. Sen de bilirsin ya! Sabahleyin erkenden üniversiteye giderken bu güzel havayı koklamışsındır.

Bu yeninin güzelliği, başlayan şeyin tazeliği... O sabahki benim halim de öyle idi. İçimde seyahate çıkan insanların üzüntülü sevinci vardı. Kalbim daha çok çarpıyordu. Geceyi, pis geceyi atmıştım, Çayır gibi yeşil, diri idim,

Deri ve kösele fabrikalarını gezmeğe gidiyordum Oralara kadar yayan yürüdüm. Yalınayakların pek çok bulunduğu deri ve kösele fabrikalarına en yakın mahallelerden geçerken bazan bir burç, bazan bir yıkık çeşme, bir nar ağacı, bir minare, bir mecsit insanı Osmanlı tarihine götürüyor. Sokaklar çok tenha da ondan. Bu saatte herkes, işine varmış olacak. Yalnız bazı kahvelerin içinde emeklilerle işsizler pinekliyor.

Yedikule önündeyim. İşte (Arkeoloji) müzesi! Boğdurulan genç Osman, kemend, zindan, ölüm «k u y u s u» bırakalım şu iyi bilmediğimiz tarihi!

Bırakılmıyor ki, önümüzde ardımızda o. Bir çeşmenin önündeyim. Bizans kuşatımının müslüman ölülerine fatiha; adem, şehid, hak, muhasarai İstanbul, Cenabı müteal..

Cenk gürültü, havan topu sesi, tekbir..,

Sur dışına vardım, hepsinden, tarihin tehlikeli, yarı masal koynundan, birdenbire, bugünkü dünyaya çıkıverdim, Karşımda bir dünya ve insan meselesi; Ne surlar gibi yıkık; ne genç Osmanın başının koptuğu yer gibi karanlık, ne de kulelerin kurumuş, sopa gibi kalmış baldıranlarının hayaleti gibi zehirleyici: İşte fabrikalar!

Bacalarından ufka; zenginliğin, saadetin öttüğü, insan kudretinin, alınterinin, zekânın anıtları,

Tarihin, insan kalbini sıkışından birdenbire kurtuluverdim: İşte fabrikalar! İnsan oğlunu selâmete götürecek, ölü deriyi canlandıracak, kutlu deriyi papuç yapan büyücüler

Ne güzel gözüküyorlar uzaktan: Dumanları pencereleri, düdük sesleri, kaynaşan insanları, kömürü isi ile,, İnsan için çalışan insanın kokusuna karışmış bir mayhoş koku burnuma doluyor, İnsan oğlu alışan hayvandır, der, Dostyevski «ölüler evini ağalarsında: kokuya, derde, pisliğe, felâkete, rahata ne çabuk alışılır; On dakika sonra, koku şiddetini artırdıkça, burnumuzda kokuya karşı hassasiyet eksiliyor

Fabrikalara varmağa daha yolum var. Tek tük taşları kalmış bir mezârlıktâyım. Yerde hayvan kemikleri, boynuz, yapağı, deri kırıntıları,, Bir kaç kadın, kuzu postekilerini güneşe sermiş, kurutuyorlar. Az ileride bir kirli yorganın üstüne bir adam oturmus, cigara tellendiriyor. Etrafında kirli bezlere benzeyen, mendil büyüklüğünde bir şeyler dizili; o da bunları kurutuyor. Cigarasından cıgaramı yakıyor, merhabalaşıyor.

— Bunlar nedir hemşerim? diye soruyorum.

— A be yarmadır bunlar, beyim!

Yarma diye, buna mı derler? Bizim bildiğimiz...

Sözümü kesiyor:

— Öylesine yarma da bulunur içimizde ama te biz böylesine de «yarma» deriz.

Gülüşerek susuyoruz.

— Adın ne, hemşerim?

— Elmas!

Güzel isim. Kadın ismine benziyor: Güzel isim! İşte hiç bilemiyeceğimiz insan oğullarından biri. Adam yerine almadıklarımızdan biri! Aramızda harikulâde kızlarile, şarkılarile, bembeyaz dişleri, şakrak hallerile yaşayan bunlara biz, kimbilir ne kadar kötü insanlar geliyoruz ki, senelerdir içimize girmiyorlar. Şehrin dışını, kırları sevmişler de bizi şehir halkını sevememişler. Ne güzel kızlarını, ne uydurdukları menekşelerden biçilmiş salvarlı şarkılarını, ne kemanların, ne de fallarındaki güzel tekerlemeleri... Ne onları, ne de güzelliklerini gördük. Yalnız pis taraflarını, mecburen pis oldukları yeri gördük. Şehir halkı biz böyleyiz, sevgilim. Birbirimizi kötülemeğe çalışırız

— Sen daldın be hemşerim.

— Olur ara sıra be, Elmas ağa!

Bay Elmasın kara patlak gözleri, kalın kaşları, yırtık kasketi, kıllı kulağı, kırçıl sakalı, kuru, zayıf elleri, kısa boyu, fil dişi dişleri ne sevimli bir bütün; görmeliydin bu adamı sevgilim; severdin, hoşlanırdın.

— Peki, ne yaparsın bu yarmaları? be hemşerim!

— Teff yapar, satarım çoluk çocuğa. Takarım zilleri de kenarcağızlarına tefcelizlerin; geçerim mahallelerden,,, angi çocuk anasına buuz etmez ben geçinmez, be paşam! Hele küçümencik mahalle kızları; pek düşkündür teflerime, be beyim!

— Bununla mı geçinirsin Elmas ağa?

— Abi karım da çalışır be! Maşa satar, gelberi satar, asacayağı satar. İki oğlum da fabrikalardadır be! Benimkisi de değildir zor zânâat; geçindirir adamı. Muhtaç olmam kimseye.

Bay Elmasın müstakbel bir düğünün ham maddesile yalnız bıraktım, arkamdan def, ud, dümbelek, zurna sesleri duyar gibi olark, neş'e içinde yürüyorum.

Şimdi, öyle yerlere gireceğim ki, oralarda insan oğlu, insan oğlu için ter döküyor, hakkını alıyor, keyfini sürüyor; ellerinde, derisinde hâlâ yaş sığır derisinin yapışkanlığı, zırnığın, asid'n, iç yağının, lâğımın kokusu ile akşam üstü evine memnun dönüyor.,, Kokunun, o vıcık vıcıklığın ne zararı var! Fabrikanın sabunu da, suyu da boldur. Hele duş, hiç olmaz olur mu, bu koskoca fabrikada? İnsan için çalışan insanı, akşamüstü, evine tertemiz gönderecek tesisat bir fabrikada bulunmaz olur mu? Kaç pârâlık şey!

Büyük fabrikalardan birinin önünde durdum. Kocaman cümle kapısı açık. İçeride kamyonlar var, kömür var; deri var. En çok da koku var. Bir kavaflar içi kokusunun daha cıvığı. Kokunun mayhoşu, cıvığı, çürüğü olmaz ama, olursa böyle olur, işte!.::

— Efendim, fabrikanın sahibini görmek istiyorum,

— Ne yapacaksınız?

— Konuşacağım.

— Kendisi burada bulunmaz. Müdür bey var; onunla konuşun.

Defterlerin, gözlüklü adamların, cetvel tahtalarının, hokkaların arasından geçip bir yere oturtuluyorum. On adım ötemde, öğle güneşinin içinde yanan elektriklerin, dönen kayışların, bir koyu karanlığının içinden modern insanın gürültüsü geliyor.

Genç, yakışıklı, tertemiz giyimli bir adam önümde belirdi. Hangi gazeteden olduğumu sorup öğrendi, sonra:

— Efendim, bendeniz bugün İstanbula ineceğim, bir randevu verelim. Başka bir gün teşrif edin, buluşalım. Size fabrikayı gezdireyim. Kösele vaziyetini, bugünkü fiyat vaziyetini izah edeyim.

— Ben daha çok işçinin halini görmek için geldim. Onlarla konuşmak niyetinde idim. Acaba şimdi mümkün değil mi?

— Her halde daha gazeteci olamadım. Bu lâkırdıyı söyler söylemez adam:

— Salı günü teşrif ederseniz, çok iyi olur, diyiverdi.

Gazeteci böyle mi yapar? Bir şey bulur söylerdi. Hani zeki olmağa ahdetmiştim. Sanki «bir dakikacık bir amele ile konuşmalıyım, Meselâ Hasanla desem; hangi Hasan, demiyecekler di ya? Hem deseler bile,, şu orta boylu, zayıfça, karabıyıklı, keleş Hasan. desem muhakkak bir Hasan yanıma gelecekti. Hemşerisiyim de, diyebilirdim, Daha başka bir yalan da uydurabilirdim.

Büyük fabrikadan arkama baka baka çıktım. Doğru bir kahveye. Bir köpüklü kahve. Son a kulağımda şu sözler:

— Angarya- Angarya, Angarya! En aşağı bir saattan fazla çalıştırır hergün; insafına! Bir gün artık burama dayandı. Söylenecek oldum. Ertesi gün sana burada iş yok, dedi. Derdimi dökmege çalıştım, dinlemedi. Şikâyet edeceğimi söyledim; güldü: «ben, dedi, senin yüz liran için bin lira harcarım. seni haksız çıkartırım. Başa çıkamazsın benimle. Şimden sonra seni dünyada işe almam Geçmiş ola!»

RÜZGÂR

Esme rüzgâr, esme rüzgâr!
Alnını yalayıp gitme.
Kafamda gene yangın var,
Alevlerimi dağıtma.

Boşa harcama hızını,
Çalma dalların sazını,
Işıklı ayın yüzünü
Kara bulutla kapatma,

Toprağa değdikçe yanıp,
Düz ovalarda fır dönüp,
Yüce dağlarda şahlanıp
Çukur derelerde yatma.

Dağdan düşen sel gibiyim,
Karla yüklü dal gibiyim,
Kurumuş gazel gibiyim
Beni dört bir yana atma.

Sen deli, efkârım deli,
İkimiz şaşırdık yolu,
Viranda baykuş misali
Ötme deli rüzgâr, ötme.

AŞIK ALİ

GÜN
Haftalık Kültür ve Aktüalite Dergisi

Avni Arbaş *Okuyan Kadın*

Gençlerin Sergisi

Bir sanatkâr arkadaş gençlerin açtığı sergi hakkında şunları söyledi.

"İsmail Oygar galerisinde yeni neslin kıymetli genç ressamlarından Avni Arbaş, Feruh Başağa, Fethi Karakaş, Fuat İzer, Mümtaz Yener, Nuri İyem ve Turgut Atalay tarafından açılan sergi, görenler için bir sürpriz oldu· Şu sebebten ki son nesli temsil eden genç ressamlarımız şimdiye kadar bir grup halinde karşımıza çıkmamışlardı, Bu itibarlada, müstakiller D grubundan sonra gelen ve Türk resmine, yeni bir anlayış getiren bu ehil gençleri, „Liman sergisinden sonra bir arada tanıyamamıştık. Bu serginin asıl önemi bize bu fırsatı vermiş olmasındadır.

Harp sonrası dünyası resim san'atını Avrupada yeni yetişmiş bir gençlik temsil etmektedir.
Bizde de bu rolü ifa şerefinin, bu gençlere nasip olduğunu sergilerinden anlamaktayız. Her geçen nesil yerine daha ileri bir gençlik bırakıyor.

Sergi hakkında topluca, bu gençlerin tam bir şuurla ve aslâ tereddiye düşmeden, Türk resmini hudutlarımızın ötesine ulaştırmak istadadını gösterdiklerini söyleyebiliriz : San'atkâr için mühim olan daima istikbale bakabilmektir. Hattâ bir takım gelenekleride ve kötü bir akademizmanın tesirlerinde kalmadan yeni bir klasisizmaya doğru yol almış oldukları için genç ressamları alkışlamak lâzımdır. Bu gençler, bir gün Türk san'atında boş bir çerçeve halinde kalmış olan Türk resim san'atına kendi değerini vereceklerdir.„

Şahışlar üzerindeki tenkidi gelecek sayıya bırakarak Türk ressamlarına iyi bir galeri kazandıran değerli, müteşebbis san'atkâr İsmail Hakkı Oygarıda genç ressamlarla beraber tebrik ederiz.

Fehmi Yazıcı

RAKAMLAR-GERÇEKLER

1934-1945 yılları içinde bütün Türkiyede yayınlanan kitap, broşür, harita sayısı;

1934	1468
1935	1624
1936	1975
1937	2230
1938	2532
1939	2513
1940	2144
1941	2115
1942	1911
1943	2630
1944	2904
1945	2463

1945 yılına ait 2463 eserden 621'i edebiyata, 440'ı sosyal ilimlere, 249'ı doktorluk, mühendislik, ziraat gibi tatbiki ilimlere, 165'i tarihe, 123'ü nazari ilimlere, 100'ü ise genel konulara aittir.

Bu eserlerden 1736'sı İstanbulda, 485'i Ankarada, 118'i İzmirde, 16'sı Seyhan 15'i Konya gerikalanıda diğer vilayetlerimizde basılmıştır.

1935 - 1942 yılları arasında devlet hesabına yabancı memleketlere tahsile gönderilmiş talebe sayısı ;

Almanya :	596
Amerika ;	73
Avusturya ;	4
Çekoslovakya ;	1
Fransa :	170
Belçika ;	64
İsviçre ;	82
Italya :	41
Ingiltere :	72
Macaristan :	6
Sovyetler Birliği ;	3

Bu rakamlara milli müdafaa, devlet demir yolları. vilayetler, banka ve şirket talebesi dahil de-
ğ.

1942 yılında en çok pamuk istihsal etmiş memleketler şunlardır :

Birleşik Amerika ;	27805	ton
Ingiliz Hindistanı :	8263	»
Çin :	4940	»
Brezilya :	4550	»
Arjantin :	1070	»
Meksika :	950	»
Peru :	530	»
udan :	496	»
Türkiye :	475	»

1942 yılı dünya altın istihsalatı :

Cenubi Afrika :	400480	kilo *
Birleşik Amerika :	150582	»
Kanada :	107528	»
Meksika :	26700	» *
Rodezya :	24700	» *
Kolombiya :	18557	»
Avustralya :	35950	»
Nikarâguva :	7650	»
Ekvatör ;	5950	»
Şili ;	5827	»
Diğer memleketler	273100	»

(*) 1941 istihsalatıdır.

**